قنادی‌نژاد، فرزانه؛ حیدری، غلامرضا؛ چینی‌پرداز، رحیم (۱۳۹۷). تحلیل محتوای متون مربوط به اولویت‌های پژوهشی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۸ (۱)، ۵۵- ۷۴.

تحلیل محتوای متون مربوط به اولویت‌های پژوهشی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی

فرزانه قنادی‌نژاد[۱]، غلامرضا حیدری[۲]، رحیم چینی‌پرداز[۳]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۱۱ DOI: 10.22067/riis.v0i0.57599

چکیده

مقدمه: به‌منظور تعیین اولویت‌های پژوهشی در رشتۀ علم اطلاعات و دانش‌شناسی، توجه به موضوعات پژوهش‌های انجام‌شده در دوره‌های زمانی مختلف در این حوزه، امری ضروری است. در این راستا، پژوهش حاضر مقالاتی را تحلیل کرده است که در ایران و جهان به شناسایی و تحلیل موضوعات پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌منظور دستیابی به اولویت‌های پژوهش در این رشته پرداخته‌اند.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر با روش سندی‌تحلیلی ۷۳ مقاله را بررسی و تحلیل کرد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی) استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بیشترین تعداد مقالات در ایران در طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ و در خارج از ایران در سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۵ منتشر شده است. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات در ایران و مجله‌های «فلسفه و عمل کتابخانه» و «انجمن امریکایی علوم و فناوری اطلاعات» خارج از ایران بیشترین تعداد مقاله را داشتند. در بیشتر این پژوهش‌ها، از روش تحلیل محتوا و کتاب‌سنجی و از ابزار سیاهه وارسی استفاده شده است. بیشترین تعداد پژوهش‌ها به‌ترتیب در کشورهای ایران، امریکا، هند و نیجریه انجام شده است. جامعه مورد مطالعه در پژوهش‌های مورد بررسی بیشتر مقالات و پایان‌نامه‌ها بوده‌اند. گرایش موضوعی پژوهش‌ها در ایران به‌سمت موضوع «مطالعات مربوط به کتابخانه‌ها» و در خارج از کشور به‌سمت «فناوری اطلاعات» بود.

نتیجه‌گیری: نتایج بیانگر آن است که در هر زمان بسته به شرایط مختلف، گرایش‌های پژوهشی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی تغییر کرده‌اند. به‌بیان دیگر، در یک دوره زمانی خاص به بعضی از موضوعات بیشتر توجه شده و به‌نوعی بحث روز

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، f_ghanadinezhad@yahoo.com

۲ . استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز (نویسنده مسئول)، ghrhaidari@gmail.com

۳. استاد گروه آمار دانشگاه شهید چمران اهواز، Chinipardaz_r@cua.ac.ir

این رشته محسوب شده‌اند و در مقابل، به مباحثی نیز بی‌توجهی شده است و اهمیت خود را از دست داده‌اند. گرایش موضوعی پژوهش‌ها در ایران بیشتر متوجه مباحث و فعالیت‌های سنتی رشته؛ اما در خارج از کشور، متوجه مباحث کاربردی بوده است و موضوعات مرتبط با فناوری در اولویت موضوعی قرار داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها: اولویت‌های پژوهش، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، تحلیل محتوا، کتابداری و اطلاع‌رسانی

مقدمه

در عصر کنونی، رشد و شکوفایی جوامع انسانی در ابعاد مختلف وابسته به پژوهش‌های علمی است، به‌طوری که هیچ حرکت علمی و منطقی بدون پژوهش امکان‌پذیر نیست. در واقع، پژوهش یکی از مهمترین شاخص‌های رشد و توسعه علمی در جامعه به‌شمار می‌رود. حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز مانند هر حوزه علمی دیگر، به‌منظور پیشبرد اهداف خود نیازمند پژوهش است.

مسئله‌ای که در این میان باید به آن توجه داشت این است که در طول چند دهه اخیر، تعداد پژوهش‌هایی که در زمینه‌های مختلف علمی و از جمله علم اطلاعات و دانش‌شناسی انجام شده تا حدودی افزایش داشته است. از طرفی، رشد کمّی پژوهش‌ها با افزایش کیفیت در آنها همراه نبوده و در بعضی موارد، دستاوردهای این پژوهش‌ها منجر به رفع مشکلات جامعه نشده و کم‌تر مشاهده شده است که نتایج و یافته‌های آنها برای بهبود وضعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه به‌کار گرفته شود. بررسی متون موجود در رشته نشان می‌دهد که شماری از پژوهش‌هایی که در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی انجام می‌شوند، کارایی لازم را ندارند. تعدادی از پژوهش‌ها به‌صورت ناهماهنگ و پراکنده انجام می‌شوند و متناسب با نیازهای جامعه نیستند. تکراری بودن شماری از پژوهش‌ها، از ناتوانی پژوهشگران در یافتن موضوع مناسب و کاربردی، حکایت دارد. از این رو، به‌نظر می‌رسد قلمرو پژوهش در این حوزه در چند دهه اخیر دچار کاستی‌هایی بوده است (دیانی، ۱۳۸۷؛ فتاحی، ۱۳۸۸؛ فتاحی، ۱۳۹۰؛ فتاحی، رجبعلی‌بگلو و آخشیک، ۱۳۹۳).

با توجه به اهمیت پژوهش و هزینه و زمان زیادی که صرف انجام آن می‌شود و تأثیری که این پژوهش‌ها بر روند تحولات هر رشته دارد، نگاهی دقیق‌تر به مسئله انتخاب موضوعات پژوهش‌ها امری ضروری است. این مرحله از فرایند پژوهش همواره با مشکلاتی همراه است، چرا که پیدا کردن موضوعی که تازه و کاربردی و متناسب با نیاز جامعه و توانایی پژوهشگر باشد، کار به‌نسبت مشکلی است. به‌نظر می‌رسد، مناسب‌ترین راه‌حل در زمینه رفع معضل انتخاب موضوع و مسئله انتخاب موضوعات تکراری و غیرکاربردی برای پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، توجه به شناسایی اولویت‌های پژوهشی در این حوزه است.

به‌منظور تعیین اولویت‌های پژوهشی در این رشته، توجه به موضوعات پژوهش‌هایی انجام‌شده در دوره‌های زمانی مختلف در این حوزه، امری ضروری است. این بررسی‌ها نشان می‌دهد که در دوره‌های زمانی مختلف، به چه موضوعاتی بیشتر یا کم‌تر پرداخته شده است. هنگامی که کاستی‌های پژوهش در موضوعاتی خاص تعیین شد می‌توان انتظار داشت که خط‌مشی پژوهش‌های آینده طوری برنامه‌ریزی شود که به موضوعاتی که کم‌تر پرداخته شده است، بیشتر توجه شود.

مطالعه حاضر بر آن است تا مقالاتی را که با روش‌های مختلف درصدد شناسایی و تحلیل موضوعات پژوهشی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بوده‌اند بررسی و تحلیل کند. همچنین، روند موضوعی پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه طی دوره‌های زمانی مختلف بررسی می‌شود تا به این ترتیب، تصویری کلی از سیر تحول موضوعی پژوهش‌های این رشته ارائه دهد. مرور این مطالعات در راستای روشن شدن گرایش موضوعی پژوهش‌های انجام‌شده در رشته، خلأها و کاستی‌های آنها به‌منظور دستیابی به اولویت‌های پژوهشی رشته بوده است. لازم به ذکر است با وجود اهمیت اولویت‌های پژوهشی در هدایت و سازماندهی پژوهش‌ها و ضرورت توجه به مسئله انتخاب موضوع، تاکنون پژوهشی بدین صورت انجام نشده است. پژوهش حاضر درصدد است تا با تحلیل محتوای مقالات منتشرشده در نشریات این حوزه، وضعیت پژوهش‌های این حوزه را از منظر موضوعات کلیدی و روش پژوهش بررسی کند. با توجه به یافته‌های تحلیل موضوعات پژوهش‌ها در دوره‌های زمانی مختلف، می‌توان کاستی‌های موجود را شناسایی و پژوهش‌های آینده را در جهت رفع این کاستی‌ها هدایت کرد. به این منظور، پاسخ به سؤالات زیر مورد نظر است:

۱. بیشترین مقالات چاپ‌شده در زمینه تحلیل موضوعات رشته مربوط به چه دوره زمانی است؟

۲. کدام مجلات علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیشتر به تحلیل موضوعات رشته پرداخته‌اند؟

۳. کدام کشورها بیشتر به تحلیل موضوعات پژوهشی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداخته‌اند؟

۴. در مقالات مورد بررسی، میزان مشارکت پژوهشی نویسندگان برحسب تعداد آنها چگونه است؟

۵. بیشترین جامعه پژوهشی مطالعه‌شده در مقالات مورد بررسی کدام‌اند؟

۶. بیشترین ابزار استفاده‌شده برای گردآوری داده‌ها در مقالات مورد بررسی کدام‌اند؟

۷. بیشترین روش پژوهشی مورد استفاده در مقالات مورد بررسی کدام‌اند؟

۸. گرایش موضوعی مقالات مورد بررسی به‌سمت چه موضوعاتی است؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوا مقالاتی را بررسی می‌کند که در داخل و خارج از کشور، موضوعات پژوهش‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی را در بازه‌های زمانی مختلف تحلیل کرده‌اند. مقالات از نظر مجلات منتشرکننده، جامعه پژوهشی، پوشش موضوعی، توزیع جغرافیایی، روش پژوهش، ابزار گردآوری داده‌ها، روند انتشار و تعداد نویسندگان بررسی شدند. به‌منظور جست‌وجوی پژوهش‌های انجام‌شده در خارج از کشور، پایگاه‌های اطلاعاتی ساینس‌دایرکت،[1] امرالد،[2] ابسکو،[3] پروکوئست[4]، اسکوپوس،[5] وب‌آوساینس،[6] و موتور جست‌وجوی گوگل اسکولار[7] استفاده شد. کلیدواژه‌های مورد استفاده در جست‌وجوی منابع خارجی عبارت‌اند از:

Research priorities in LIS/ Research topics in LIS/ Research trends in LIS/ Research areas in LIS/ Subject trends in LIS/ Content analysis of LIS research/ Issues for research in LIS/ Bibliometric study of LIS/ Evolution of LIS research.

برای یافتن این نوع پژوهش‌ها در ایران، با کلیدواژه‌های زیر در پایگاه‌های اطلاعاتی مگ‌ایران،[8] ایران‌داک،[9] نورمگز،[10] سیویلیکا،[11] جهاد دانشگاهی،[12] نمامتن[13] و موتور جست‌وجوی گوگل اسکولار جست‌وجو شد:

اولویت‌های پژوهشی در علم اطلاعات، موضوعات پژوهشی در علم اطلاعات، روند پژوهش در علم اطلاعات، حوزه‌های پژوهشی در علم اطلاعات، روند موضوعات در علم اطلاعات، تحلیل محتوای پژوهش‌های علم اطلاعات، ارزیابی پژوهش‌های علم اطلاعات.

برای جست‌وجو و گردآوری اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی به‌منظور جامعیت بخشیدن به پژوهش حاضر، هیچ‌گونه محدودیت زمانی اِعمال نشد. جست‌وجو در هفته آخر اردیبهشت ماه سال **۱۳۹۵** انجام شد. ابتدا، منابع بسیاری بازیابی شدند که از میان آنها، مقالاتی که متن کامل آنها در دسترس بود انتخاب شدند. در مجموع، ۷۳ مقاله مرتبط در داخل و خارج از کشور بدون در نظر گرفتن محدودیتی

1. Sciencedirect
2. Emerald
3. Ebsco
4. ProQuest
5. Scopus
6. Web of Science
7. Google Scholar
8. Magiran
9. Irandoc
10. Noormags
11. Civilica
12. Sid
13. Namamatn

درباره نوع مقالات و مجلات انتخاب و بررسی و تحلیل شدند (پیوست). به‌منظور شناسایی حجم زیادی از مقالات مرتبط، فهرست منابع مقالات شناسایی‌شده نیز از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی یادشده جست‌وجو و بررسی شدند. این تصمیم به جامعیت پژوهش و پوشش دادن تمامی منابع مرتبط در این زمینه کمک می‌کند. بیشتر مقالات مورد بررسی، مقالات چاپ‌شده در مجلات علمی‌پژوهشی بودند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آمار توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی) استفاده شده است.

یافته‌ها

۱. سال انتشار

جدول ۱ بازه‌های زمانی انتشار پژوهش‌هایی را نشان می‌دهد که موضوعات حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی شناسایی و تحلیل کرده‌اند.

جدول ۱. فراوانی پژوهش‌ها از نظر سال انتشار

پژوهش‌های داخلی	فراوانی	درصد	پژوهش‌های خارجی	فراوانی	درصد
۱۳۷۵-۱۳۷۰	۱	۳/۶	۱۹۹۰-۱۹۸۵	۴	۸/۹
۱۳۸۰-۱۳۷۶	۶	۲۱/۴	۱۹۹۵-۱۹۹۱	۳	۶/۷
۱۳۸۵-۱۳۸۱	۶	۲۱/۴	۲۰۰۰-۱۹۹۶	۷	۱۵/۶
۱۳۹۰-۱۳۸۶	۹	۳۲/۱	۲۰۰۵-۲۰۰۱	۷	۱۵/۶
۱۳۹۵-۱۳۹۱	۶	۲۱/۴	۲۰۱۰-۲۰۰۶	۹	۲۰
جمع کل	۲۸	۱۰۰	۲۰۱۵-۲۰۱۱	۱۵	۳۳/۳
			جمع کل	۴۵	۱۰۰

همان‌طورکه در جدول ۱ مشاهده می‌شود، این مطالعات در ایران از دهه ۱۳۷۰ و در خارج از کشور از دهه ۱۹۸۰ آغاز شد. انتشار مقالات در این حوزه در ایران تا حدودی روندی صعودی داشته است. بیشترین تعداد مقالات ایرانی در طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ منتشر شده است. روند انتشار این مطالعات در خارج از ایران نیز با وجود نوساناتی با روند افزایشی روبه‌رو بوده است و بیشترین تعداد مقالات مربوط به سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۵ بوده است. تأملی بر پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه نشان می‌دهد که پژوهشگران در داخل و خارج از کشور همواره درصدد بررسی و تحلیل موضوعات پژوهشی رشته بوده‌اند.

۲. مجلات/ نشریات

جدول ۲ فراوانی مقالات را در مجلات مورد بررسی نشان می‌دهد.

جدول ۲. فراوانی مقالات در مجلات، نشریات بررسی‌شده

نام مجلات داخلی	فراوانی	درصد
فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات	۱۰	۳۵/۷
فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی	۷	۲۵
فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی	۳	۱۰/۷
فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات	۲	۷/۱
پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی	۲	۷/۱
مطالعات کتابداری و علم اطلاعات	۱	۳/۶
مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی	۱	۳/۶
فصلنامه دانش‌شناسی	۱	۳/۶
تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی	۱	۳/۶
فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی	۱	۳/۶
جمع کل	۲۸	۱۰۰

همان‌طورکه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بیشترین تعداد مقالاتی که محتوای پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی را به‌منظور شناسایی موضوعات این رشته در ایران تحلیل کرده‌اند، در فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات با فراوانی ۱۰ (۳۵/۷ درصد) منتشر شده است. دیگر مجلاتی که بیشترین تعداد مقالات را به‌چاپ رسانده‌اند به‌ترتیب فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی با فراوانی ۷ (۲۵ درصد) و مجله تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی با فراوانی ۳ (۱۰/۷ درصد) بودند.

جدول ۳. فراوانی مقالات در مجلات، نشریات خارجی مورد بررسی

نام مجلات خارجی	فراوانی	درصد
Library Philosophy & Practice	۴	۸/۹
Journal of the American Society for Information Science and Technology	۴	۸/۹
Library & Information Science Research	۳	۶/۷
College & Research Libraries	۲	۴/۴
ERIC Clearinghouse on Information Resources	۲	۴/۴
The Journal of Academic Librarianship	۲	۴/۴
International Journal of Information Dissemination and Technology	۲	۴/۴
Journal of Library & Information Science	۲	۴/۴
Journal of the Association for Information Science and Technology	۲	۴/۴

نام مجلات خارجی	فراوانی	درصد
Library Philosophy & Practice	۴	۸/۹
Journal of the American Society for Information Science and Technology	۴	۸/۹
Library & Information Science Research	۳	۶/۷
College & Research Libraries	۲	۴/۴
ERIC Clearinghouse on Information Resources	۲	۴/۴
The Journal of Academic Librarianship	۲	۴/۴
International Journal of Information Dissemination and Technology	۲	۴/۴
Journal of Library & Information Science	۲	۴/۴
Journal of the Association for Information Science and Technology	۲	۴/۴
Library Review	۱	۲/۲
Journal of Librarianship and Information Science	۱	۲/۲
Information Development	۱	۲/۲
Library Trends	۱	۲/۲
Libri	۱	۲/۲
Asia –Pacific Conference on Library & Information Education & Practice	۱	۲/۲
African Journal of Library, Archives & Information Science	۱	۲/۲
Serials Review	۱	۲/۲
Journal of the Medical Library Association	۱	۲/۲
Konyvtari Figyelo	۱	۲/۲
Asian Libraries	۱	۲/۲
Information Processing & Management	۱	۲/۲
Annals of Library and Information Studies	۱	۲/۲
Library Focus	۱	۲/۲
Journal of the Korean Society for Information	۱	۲/۲
International Information & Library Review	۱	۲/۲
IFLA Professional Reports	۱	۲/۲
International Journal of Current Research	۱	۲/۲
Malaysian Journal of Library & Information Science	۱	۲/۲
IFLA Journal	۱	۲/۲
Journal of the Japan Medical Library Association	۱	۲/۲

درصد	فراوانی	نام مجلات خارجی
۸/۹	۴	Library Philosophy & Practice
۸/۹	۴	Journal of the American Society for Information Science and Technology
۶/۷	۳	Library & Information Science Research
۴/۴	۲	College & Research Libraries
۴/۴	۲	ERIC Clearinghouse on Information Resources
۴/۴	۲	The Journal of Academic Librarianship
۴/۴	۲	International Journal of Information Dissemination and Technology
۴/۴	۲	Journal of Library & Information Science
۴/۴	۲	Journal of the Association for Information Science and Technology
۲/۲	۱	Scientometrics
۱۰۰	۴۵	جمع کل

مطابق داده‌های جدول ۳، در خارج از ایران بیشترین تعداد مقالات به‌ترتیب مربوط به مجله‌های «فلسفه و عمل کتابخانه»[1] و «انجمن امریکایی علوم و فناوری اطلاعات»[2] هر یک با فراوانی ۴ (۸/۹ درصد) و «تحقیقات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی»[3] با فراوانی ۳ (۶/۷ درصد) بود.

۳. توزیع جغرافیایی

جدول ۴ فراوانی پژوهش‌ها را از نظر توزیع جغرافیایی نشان می‌دهد.

جدول ۴. فراوانی پژوهش‌ها از نظر توزیع جغرافیایی

درصد	فراوانی	محل انجام پژوهش
۳۸/۴	۲۸	ایران
۱۵/۱	۱۱	امریکا
۸/۲	۶	هند
۶/۸	۵	نیجریه
۴/۱	۳	استرالیا
۴/۱	۳	چین
۴/۱	۳	انگلستان
۴/۱	۳	مالزی
۲/۷	۲	فنلاند

1. Library Philosophy & Practice
2. Journal of the American Society for Information Science and Technology
3. Library & Information Science Research

محل انجام پژوهش	فراوانی	درصد
اسپانیا	۱	۱/۴
کانادا	۱	۱/۴
کره	۱	۱/۴
ژاپن	۱	۱/۴
دانمارک	۱	۱/۴
ترکیه	۱	۱/۴
روسیه	۱	۱/۴
پاکستان	۱	۱/۴
مجارستان	۱	۱/۴
جمع کل	۷۳	۱۰۰

همان‌طورکه جدول ۴ نشان می‌دهد کشورهایی که بیشتر به بررسی و تحلیل موضوعات رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداختند به‌ترتیب عبارت‌اند از: ایران با فراوانی ۲۸ (۳۸/۴ درصد)، امریکا با فراوانی ۱۱ (۱۵/۱ درصد)، هند با فراوانی ۶ (۸/۲ درصد) و نیجریه با فراوانی ۵ (۶/۸ درصد).

۴. تعداد نویسندگان

جدول ۵ فراوانی پژوهش‌ها را از لحاظ تعداد نویسندگان نشان می‌دهد.

جدول ۵. فراوانی پژوهش‌ها از نظر تعداد نویسندگان

پژوهش‌های داخلی	فراوانی	درصد	پژوهش‌های خارجی	فراوانی	درصد
یک نویسنده	۱۴	۵۰	یک نویسنده	۲۰	۴۴/۴
دو نویسنده	۹	۳۲/۱	دو نویسنده	۱۴	۳۱/۱
سه نویسنده	۵	۱۷/۹	سه نویسنده	۵	۱۱/۱
چهار نویسنده	۰	۰	چهار نویسنده	۴	۸/۹
پنج نویسنده	۰	۰	پنج نویسنده	۱	۲/۲
شش نویسنده	۰	۰	شش نویسنده	۱	۲/۲
جمع کل	۲۸	۱۰۰	جمع کل	۴۵	۱۰۰

داده‌های جدول ۵ حاکی از آن است که در ایران و خارج از ایران حدود نیمی از مقالات تک‌نویسنده بوده است؛ در ایران ۵۰ درصد و در خارج از ایران ۴۴/۴ درصد پژوهش‌ها توسط یک نویسنده نگاشته شده است.

۵. جامعه مورد بررسی

جدول ۶ فراوانی پژوهش‌ها را از لحاظ جامعه مورد بررسی نشان می‌دهد.

جدول ۶. فراوانی پژوهش‌ها از نظر جامعه مورد بررسی

پژوهش‌های داخلی	فراوانی	درصد	پژوهش‌های خارجی	فراوانی	درصد
مقالات مجلات	۱۰	۳۵/۷	مقالات مجلات	۲۶	۵۷/۸
پایان‌نامه‌ها	۸	۲۸/۶	پایان‌نامه‌ها	۱۰	۲۲/۲
مقالات ارائه‌شده به همایش	۴	۱۴/۳	منابع مختلف شامل مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتاب‌ها و سایر منابع	۵	۱۱/۱
کتاب‌ها	۳	۱۰/۷	مقالات ارائه‌شده به همایش	۲	۴/۴
منابع مختلف شامل مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتاب‌ها و سایر منابع	۲	۷/۱	سرفصل‌های درسی دانشگاهی	۱	۲/۲
اولویت‌های پژوهشی	۱	۳/۶	اولویت‌های پژوهشی	۱	۲/۲
جمع کل	۲۸	۱۰۰	جمع کل	۴۵	۱۰۰

همان‌طورکه در جدول ۶ مشاهده می‌شود، در داخل و خارج از کشور به‌منظور بررسی موضوعات پژوهش‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، بیشتر به تحلیل محتوای مقالات منتشرشده در مجلات، سپس پایان‌نامه‌های رشته پرداخته‌اند.

۶. ابزار گردآوری داده‌ها

جدول ۷ فراوانی پژوهش‌ها را از نظر نوع ابزار گردآوری داده‌ها نشان می‌دهد.

جدول ۷. فراوانی پژوهش‌ها از نظر نوع ابزار گردآوری داده‌ها

پژوهش‌های داخلی	فراوانی	درصد	در پژوهش‌های خارجی	فراوانی	درصد
سیاهه وارسی	۱۹	۶۷/۹	سیاهه وارسی	۴۳	۹۵/۶
پرسش‌نامه	۶	۲۱/۴	پرسش‌نامه	۲	۴/۴
سیاهه وارسی و پرسش‌نامه	۳	۱۰/۷	جمع کل	۴۵	۱۰۰
جمع کل	۲۸	۱۰۰			

جدول ۷ نشان می‌دهد که در ایران ۶۷/۹ درصد و در خارج از ایران ۹۵/۶ درصد از مقالات از ابزار «سیاهه وارسی» به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات استفاده کرده‌اند؛ چرا که بیشتر مقالات مورد بررسی، روش تحلیل محتوا را به‌کار برده‌اند که ابزارش سیاهه وارسی است.

۷. روش پژوهش

جدول ۸ نشان‌دهنده فراوانی پژوهش‌ها از نظر روش پژوهش است.

جدول ۸. فراوانی پژوهش‌ها از نظر روش پژوهش

پژوهش‌های داخلی	فراوانی	درصد	پژوهش‌های خارجی	فراوانی	درصد
تحلیل محتوا	۱۲	۴۲/۹	تحلیل محتوا	۳۵	۷۷/۸
پیمایشی	۶	۲۱/۴	تحلیل محتوا و کتاب‌سنجی	۵	۱۱/۱
کتاب‌سنجی	۵	۱۷/۹	کتاب‌سنجی	۲	۴/۴
تحلیل محتوا و پیمایشی	۳	۱۰/۷	پیمایشی	۲	۴/۴
تحلیل محتوا و کتاب‌سنجی	۲	۷/۱	تخصیص پنهان دیریکله	۱	۲/۲
جمع کل	۲۸	۱۰۰	جمع کل	۴۵	۱۰۰

طبق داده‌های جدول ۸، پژوهش‌های انجام‌شده در ایران بیشتر از روش «تحلیل محتوا» (۴۲/۹ درصد) پس از آن، روش «کتاب‌سنجی» (۱۷/۹ درصد) استفاده کرده‌اند. در خارج از ایران نیز ۷۷/۸ درصد از پژوهش‌ها از روش تحلیل محتوا و ۱۱/۱ درصد از روش تحلیل محتوا و کتاب‌سنجی استفاده کرده‌اند.

۸. موضوعات و محورهای مورد توجه پژوهشگران

جدول ۹ موضوعات و محورهای مورد توجه پژوهشگران را نشان می‌دهد.

جدول ۹. موضوعات و محورهای مورد توجه پژوهشگران

پژوهش‌های داخلی	فراوانی	درصد	پژوهش‌های خارجی	فراوانی	درصد
مطالعات مربوط به کتابخانه‌ها	۷	۲۵	فناوری اطلاعات	۱۴	۳۱/۱
منابع و خدمات اطلاعاتی	۵	۱۷/۹	منابع و خدمات اطلاعاتی	۶	۱۳/۳
سازماندهی اطلاعات	۴	۱۴/۳	ذخیره و بازیابی اطلاعات	۵	۱۱/۱
فناوری اطلاعات	۴	۱۴/۳	کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و اطلاع‌سنجی	۵	۱۱/۱
مطالعات مربوط به حرفه کتابداری	۳	۱۰/۷	مطالعات مربوط به کتابخانه‌ها	۴	۸/۹
ذخیره و بازیابی اطلاعات	۲	۷/۱	سواد اطلاعاتی	۲	۴/۴
کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و اطلاع‌سنجی	۲	۷/۱	ابعاد نظری و فلسفی	۲	۴/۴
نظام‌های اطلاعاتی	۱	۳/۶	آموزش در کتابداری	۱	۲/۲
جمع کل	۲۸	۱۰۰	مطالعات مربوط به کاربران کتابخانه	۱	۲/۲
			پژوهش در کتابداری	۱	۲/۲
			مدیریت منابع اطلاعاتی	۱	۲/۲
			سازماندهی اطلاعات	۱	۲/۲
			مباحث کاربردی	۱	۲/۲
			کتابخانه‌های دیجیتالی	۱	۲/۲
			جمع کل	۴۵	۱۰۰

داده‌های جدول ۹ نشان می‌دهد که در پژوهش‌های انجام‌شده در داخل کشور، گرایش موضوعی به‌سمت موضوعات «مطالعات مربوط به کتابخانه‌ها» با فراوانی ۷ (۲۵ درصد)، «منابع و خدمات اطلاعاتی» با فراوانی ۵ (۱۷/۹ درصد) و «سازماندهی اطلاعات» و «فناوری اطلاعات» هر کدام با فراوانی ۴ (۱۴/۳ درصد) بوده است. این در حالی است که پژوهش‌های انجام‌شده در خارج از کشور، به موضوعات «فناوری اطلاعات» با فراوانی ۱۴ (۳۱/۱ درصد)، «منابع و خدمات اطلاعاتی» با فراوانی ۶ (۱۳/۳ درصد) و «ذخیره و بازیابی اطلاعات» و «کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و اطلاع‌سنجی» هر کدام با فراوانی ۵ (۱۱/۱ درصد) گرایش داشته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

عواملی نظیر تنوع نیازهای پژوهشی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و محدودیت منابع انسانی و مالی، ضرورت کاربردی کردن نتایج پژوهش‌ها در این حوزه و جلوگیری از انجام پژوهش‌های غیرضروری و تکراری ایجاب می‌کند اولویت‌های پژوهشی در این رشته شناسایی شود. در این راستا، تحلیل محتوای مطالعاتی که به بررسی موضوعات پژوهشی رشته طی دوره‌های زمانی مختلف پرداختند، به‌منظور آشنایی با روش‌های مورد استفاده در آنها، ابزارهای به‌کاررفته و نیز موضوعات مورد علاقه پژوهشگران در دوره‌های زمانی مختلف می‌تواند به برنامه‌ریزی در زمینه تعیین اولویت‌های پژوهشی این رشته کمک کند.

تأملی بر پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه نشان داد که پژوهشگران در داخل و خارج از کشور همواره درصدد بررسی و تحلیل موضوعات پژوهشی رشته بوده‌اند. این مطالعات در ایران از دهه ۱۳۷۰ و در خارج از ایران از دهه ۱۹۸۰ آغاز شده‌اند. بیشترین تعداد مقالات در ایران در طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ و در خارج از ایران در سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۵ منتشر شده است. هر چه به زمان حاضر نزدیک‌تر می‌شویم، رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در جامعه بیشتر شناخته و به‌تبع آن تعداد پژوهش‌ها در این رشته بیشتر شده است. از این رو، مطالعه در زمینه شناسایی و بررسی موضوعات این حوزه در طی چند سال اخیر افزایش یافته است. بررسی‌ها حاکی از آن است که تحلیل موضوعات پژوهشی رشته به یک دوره زمانی خاص محدود نبوده و در تمامی دوره‌های زمانی، همواره توجه پژوهشگران را به‌خود جلب کرده است. روند انتشار مقالات در این زمینه از نظر کمّی و تا حدودی از نظر کیفی، رو به رشد و تکامل بوده و به‌ویژه

در سال‌های اخیر، این روند در آثار منتشرشده در این حوزه مشهود است؛ اگرچه تکرار و هم‌پوشانی در این پژوهش‌ها، به‌وضوح مشاهده می‌شود.

تحلیل پژوهش‌ها نشان می‌دهد بیشتر مقالات مورد بررسی، مقالات چاپ‌شده در مجلات علمی‌پژوهشی بودند. در ایران، فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات با انتشار ۱۰ مقاله و در خارج از ایران مجله «فلسفه و عمل کتابخانه» و مجله «انجمن امریکایی علوم و فناوری اطلاعات» هر کدام با انتشار ۴ مقاله بیشترین تعداد مقالاتی را داشتند که محتوای پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌منظور شناسایی موضوعات این رشته تحلیل کرده‌اند. لازم به یادآوری است یکی از مهمترین محورها و موضوعات پیشنهادی برای دریافت مقالات در مجلات مذکور، مطالعات در زمینه پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی و به‌طور خاص، بررسی روند موضوعات پژوهشی این رشته بوده است. به‌همین دلیل، بیشتر مقالات مورد بررسی در پژوهش حاضر در مجلات مذکور منتشر شده است. بررسی‌ها همچنین حاکی از آن است که بیشترین تعداد مقالات منتشرشده در این زمینه، به‌ترتیب در کشورهای ایران، امریکا، هند و نیجریه انجام شده است. به‌نظر می‌رسد بررسی روند موضوعات پژوهشی رشته در این چهار کشور که تا حدودی از سابقه فعالیت خوبی در زمینه علم اطلاعات و دانش‌شناسی برخوردار بوده‌اند، بیشتر از سایر کشورها مورد توجه قرار گرفته است. شایان ذکر است حدود نیمی از مقالات چه در ایران و چه در خارج از ایران توسط یک نویسنده نوشته شده است. به‌عبارت دیگر، در ایران و خارج از ایران در زمینه موضوع مورد بررسی، تمایل نویسندگان کم‌تر به‌سمت همکاری با سایر نویسندگان بوده است.

تحلیل پژوهش‌ها نشان می‌دهد که جامعه مورد مطالعه در پژوهش‌های مورد بررسی در داخل و خارج از کشور بیشتر مقالات و پایان‌نامه‌ها بوده‌اند. مقالات و پایان‌نامه‌ها از منابع باارزش پژوهشی به‌شمار می‌روند که بررسی موضوعات مطرح‌شده در آنها از مسائل مورد توجه مجامع علمی است. نتایج این بررسی‌ها می‌تواند از یک‌سو به شناخت نیازها و اولویت‌های پژوهشی رشته کمک کند و از سوی دیگر، از دوباره‌کاری‌ها و اتلاف منابع چه به‌لحاظ مالی و چه از نظر زمان، در تدوین پژوهش‌های آینده جلوگیری کند. همچنین، از این نتایج می‌توان در برنامه‌ریزی‌های آینده استفاده کرد.

بیشتر پژوهش‌های مورد مطالعه از روش تحلیل محتوا و کتاب‌سنجی و از ابزار سیاهه وارسی برای بررسی موضوعات پژوهشی رشته استفاده کرده‌اند. با توجه به ماهیت موضوع مورد بررسی و جامعه پژوهش این مطالعات که بیشتر شامل مقالات و پایان‌نامه‌های رشته بوده است، استفاده از دو روش نامبرده و

ابزار سیاهه وارسی منطقی و درست به‌نظر می‌رسد. متنوع نبودن روش‌های پژوهشی استفاده‌شده از نقاط ضعف این مطالعات است. در واقع، در بیشتر این پژوهش‌ها گرایش به‌سمت روش‌های کمّی و پیمایشی بوده و از روش‌های کیفی مانند مصاحبه و دلفی و روش‌های ترکیبی استفاده نشده است. نکته قابل تأمل در این بررسی‌ها این است که این پژوهش‌ها عمدتاً مشابه عمل کرده‌اند و در بیشتر موارد، الگوبرداری از آثار قبلی بوده و فقط جامعه پژوهش تغییر یافته است. در بیشتر این مطالعات، برای استخراج موضوعات پژوهشی رشته، کلمات موجود در عنوان، چکیده و کلیدواژه‌های مقالات و پایان‌نامه‌های این حوزه تجزیه و تحلیل و بسامد این واژگان تعیین شده است. به این ترتیب، واژگانی که بیشترین فراوانی را داشتند، مهمترین حوزه‌های پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در نظر گرفته شده‌اند. مطالعه پژوهش‌ها بیانگر آن است که آنها بیشتر درصدد بررسی موضوعات پژوهش‌های انجام‌شده در این رشته بوده و فقط به این مسئله پرداخته‌اند که بیشترین تعداد پژوهش‌ها به چه موضوعاتی اختصاص یافته و در چه زمینه‌های موضوعی، پژوهش‌های کم‌تری انجام شده و به چه موضوعاتی اصلاً پرداخته نشده است. در هیچ‌کدام از منابع مورد بررسی، میزان اهمیت موضوعات پژوهشی رشته بررسی و نیز اولویت‌های پژوهشی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی تعیین نشده است.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در پژوهش‌های انجام‌شده در داخل کشور، گرایش موضوعی به‌سمت موضوعات «مطالعات مربوط به کتابخانه‌ها»، «منابع و خدمات اطلاعاتی» و «سازماندهی اطلاعات» بود؛ در حالی‌که در خارج از کشور، به موضوعات «فناوری اطلاعات»، «منابع و خدمات اطلاعاتی»، «ذخیره و بازیابی اطلاعات» و «کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و اطلاع‌سنجی» گرایش داشته‌اند. مطالعه پژوهش‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که در هر زمان بسته به شرایط مختلف، گرایش‌های پژوهشی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی تغییر کرده‌اند. به‌بیان دیگر، در یک دوره زمانی خاص بعضی از موضوعات بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند و به‌نوعی بحث روز این رشته محسوب شده‌اند و در مقابل، به مباحثی نیز بی‌توجهی شده و اهمیت خود را از دست داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که گرایش موضوعی پژوهش‌ها در ایران بیشتر متوجه مباحث و فعالیت‌های سنتی علم اطلاعات و دانش‌شناسی بوده است؛ اما در خارج از کشور، آثار علمی و پژوهشی متوجه مباحث کاربردی بوده و موضوعات مرتبط با فناوری در اولویت موضوعی قرار داشته‌اند. چین تنها کشوری است که در آن بیشترین گرایش به‌سوی پژوهش‌های نظری بوده است. مشکل عمده پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه این است که دسته‌بندی‌های ارائه‌شده از موضوعات پژوهشی رشته، جامعیت و کارایی لازم را نداشته و در این

طبقه‌بندی‌ها، بسیاری از محورهای پژوهشی رشته نادیده گرفته شده و بیشتر بر مباحث سنتی تأکید شده است.

با توجه به نتایج این پژوهش امید است که پژوهشگران رشته با توجه به ظهور فناوری‌های جدیدی که باعث متحول شدن رشته شده است، برای رفع نیازهای جامعه مطالعه و پژوهش کنند و در پژوهش‌های خود موضوعاتی را در نظر بگیرند که متناسب با نیاز جامعه و همگام با پیشرفت‌های فناوری در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی باشند. این امر، زمانی میسّر می‌شود که اولویت‌های پژوهشی در رشته شناسایی و ارائه شود. در صورتی که اولویت‌های پژوهشی در این رشته به دقت شناسایی و در اختیار پژوهشگران این حوزه قرار گیرد، می‌توان انتظار داشت که پژوهش‌های آینده با خلاقیت و نوآوری بیشتری همراه باشد، بستر لازم برای به‌کارگیری نتایج و یافته‌های پژوهش در جامعه فراهم شود و عرصه پژوهش کم‌تر شاهد دوباره‌کاری‌ها و انجام دادن پژوهش‌های غیرضروری باشد. پیشنهاد می‌شود پژوهشی در راستای تحلیل محتوای سایر منابع شامل پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و مقالات منتشرشده در همایش‌های ملّی انجام شود که موضوعات پژوهشی رشته را شناسایی و تحلیل کرده‌اند. همچنین پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های دیگر، مقالات مورد بررسی در پژوهش حاضر را برحسب حجم کمّی مقاله (تعداد صفحات مقاله)، نوع مجله (پژوهشی و ترویجی)، میزان مشارکت پژوهشی زنان و مردان در نگارش مقالات و رشته و گرایش نویسندگان بررسی کنند. افزون‌براین، دیگر پژوهش‌ها می‌توانند در زمینه مقایسه موضوعات مجلات و پایان‌نامه‌های ایرانی با موضوعات مجلات و پایان‌نامه‌های خارجی مطالعاتی انجام دهند تا به‌این‌ترتیب، شکاف‌ها و کاستی‌های پژوهش‌های داخلی روشن و به موضوعات روزآمدتر در رشته توجه بیشتری شود.

فهرست منابع

دیانی، محمد حسین (۱۳۸۷). رواج مسئله‌سازی و افول مسئله‌یابی در تحقیقات کتابداری. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴۱ (۱)، ۱-۳.

فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۸). خلاقیت در پژوهش: تحلیل عناصر و عوامل نوآوری در پژوهش در چارچوب نظریه‌های خلاقیت. مقاله منتشرشده در همایش پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی: رویکردها، رویه‌ها و کاربردها، تهران (۹-۲۹). تهران: دانشگاه تربیت معلم.

فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۹۰). حکایت استفاده کاربردی از پژوهش‌ها در ایران. فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات، ۴۶ (۴)، ۷۷۷-۷۷۹.

فتاحی، رحمت‌الله؛ رجبعلی‌بگلو، رضا؛ و آخشیک، سمیه (۱۳۹۳). گذری و نظری بر گذشته، حال و آینده کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران: نگاهی به شکل‌گیری، دستاوردها و چالش‌های توسعه علم اطلاعات و دانش‌شناسی. شیراز: نامه پارسی.

پیوست

آزاد، اسدالله، منصوریان، یزدان. (۱۳۸۰). نگاهی به عناوین پایان‌نامه‌های دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی خارجی بین سال‌های ۱۹۹۹-۱۹۹۴. کتابداری، ۳۵(۲)، ۸۵-۱۰۱.

آذرانفر، جوانه. (۱۳۸۵). تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی سال‌های ۱۳۸۲- ۱۳۷۸ موجود در پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات، ۲۱(۴)، ۱۹-۳۹.

احمدی‌لاری، رکن‌الدین، فرزین، فرزانه. (۱۳۷۶). بررسی مقاله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱۳۷۴-۱۳۵۸، کتابداری، ۳۱(۱)، ۱۷۱-۱۸۰.

اشرفی‌ریزی، حسن، کاظم‌پور، زهرا و پاپی، احمد. (۱۳۸۸). بررسی انتشارات تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۷. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳(۲)، ۱۸-۳۱.

اردلان افتخاری، سامیه، چشمه سهرابی، مظفر. (۱۳۸۹). ارزیابی کمی و کیفی نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی آستان قدس رضوی از بهار ۱۳۷۷ تا بهار ۱۳۸۷. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۵۱(۳)، ۵۳-۸۴

افقهی، اسماعیل، باقری، معصومه. (۱۳۸۷). بررسی روند موضوعی تحقیقات رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی براساس استنادهای ۱۹۹۶-۲۰۰۵ در مقالات سالنامه آریست در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶. پیام کتابخانه، ۱۴(۴)، ۵-۲۳.

امرایی، مرتضی، گرایی، احسان و سیامکی، صبا. (۱۳۹۲). گرایش موضوعی کتاب‌های تألیفی و ترجمه شده کتابداری و اطلاع‌رسانی طی سال‌های ۱۳۷۳- ۱۳۸۷. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۴(۳)، ۷۸-۹۱.

تیموری‌خانی، افسانه. (۱۳۸۱). تحلیل استنادی مقالات تألیفی فصلنامه کتاب. فصلنامه کتاب، ۱۳(۳)، ۳۲-۴۵.

حری، عباس. (۱۳۸۵). اطلاع‌رسانی: نگرش‌ها و پژوهش‌ها. (چاپ دوم). تهران: کتابدار، ۲۰۷.

حری، عباس. (۱۳۷۸). بررسی گرایش موضوعی آثار علمی و پژوهشی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران از آغاز تا پایان سال ۱۳۷۷. مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران. مقاله منتشرشده در کنفرانس فهرست‌های رایانه‌ای: کاربرد و توسعه، دانشگاه فردوسی (۵-۲۵). مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد. تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت جهاد سازندگی.

حری، عباس. (۱۳۸۱). مطالعه میزان همبستگی موضوعی پایان‌نامه‌ها و مقالات فارسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۳۲(۱)، ۴۳-۷۲.

خاصه، علی‌اکبر. (۱۳۹۱). تحلیل محتوای مقالات کتابداری ایران در وب‌آوساینس: در کجای تولید علم کتابداری جهان قرار داریم. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۳(۵۹)، ۱۴۵-۱۷۰.

سپهر، فرشته، شادمان‌فر، سمانه. (۱۳۸۸). تحلیل محتوای مقالات همایش‌های انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران از سال ۷۹ تا پایان سال ۸۵ دانش‌شناسی، ۲(۴)، ۲۵-۳۸.

سیدین، مهرداد، باب‌الحوائجی، فهیمه (۱۳۸۸). تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای تهران شمال، علوم تحقیقات اهواز و همدان در سال‌های ۱۳۷۲– ۱۳۸۶. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱ (۵۶)، ۹۵–۱۲۸.

شرفی، علی، نورمحمدی، حمزه (۱۳۹۱). تعیین فرایند زیست موضوعات پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد و دکترای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی موجود در پایگاه اطلاعاتی پروکوئست از سال ۲۰۱۰–۲۰۰۶. مطالعات کتابداری و علم اطلاعات، ۱۹ (۱۰)، ۴۱–۶۰.

شرفی، علی، جلالی دیزجی، علی و علیپور حافظی، مهدی (۱۳۹۱). موضوع‌های پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از سال ۱۳۸۸–۱۳۸۴ در دانشگاه‌های دولتی ایران. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۴ (۳)، ۱۱۰–۱۳۱.

شرفی، علی، نور محمدی، حمزه (۱۳۹۳). تعیین پوشش موضوعی اولویت‌های پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴ (۱)، ۱۶۹–۱۸۲.

شهریاری، پرویز (۱۳۸۵). تحلیل استنادی مقالات فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی (۱۳۸۱– ۱۳۵۱). فصلنامه کتاب، ۱۷(۳)، ۱۰۲–۸۹.

شیرزاد، مجید، حسین پناه، علی و جوکار، عبدالرسول (۱۳۹۳). بررسی سیر گرایش موضوعی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران بین سال‌های ۱۳۸۴–۱۳۹۰. مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی، ۱ (۱)، ۷۵–۸۸.

عبدالمجید، امیرحسین (۱۳۸۷). بررسی مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در مجلات فارسی علوم انسانی و اجتماعی، فصلنامه کتاب، ۷۵، ۵۵–۷۰.

علومی، طاهره (۱۳۸۳). ارزیابی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌های تربیت مدرس، تهران، علوم پزشکی در سال‌های ۱۳۶۵–۱۳۷۳. روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۸۳ (۲)، ۴۵–۶۱.

علی‌پور، امید، خاصه، علی اکبر (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کارگاه‌ها و همایش‌های انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران دوره سوم ۱۳۸۸–۱۳۸۶. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۴(۴)، ۹–۳۴.

کاتوزیان، آذر (۱۳۷۵). گردهمایی‌های برگزار شده کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران در فاصله سال‌های ۱۳۵۷–۱۳۷۵، پیام کتابخانه، ۶ (۴)، ۲۸–۳۴.

کاتوزیان، آذر (۱۳۷۷). بررسی کتاب‌های فارسی کتابداری و اطلاع‌رسانی از سال ۱۳۵۷ تا پایان سال ۱۳۷۲. کتابداری، دفتر ۲۸–۲۹، ۲۹–۴۴.

کاتوزیان، آذر (۱۳۷۸). گردهمایی‌هایی برگزار شده کتابداری و اطلاع‌رسانی مجلات فارسی ایران در فاصله سال‌های ۱۳۵۷–۱۳۷۲، فصلنامه کتاب، ۱۰ (۱۰)، ۴۶–۵۲.

کاتوزیان، آذر (۱۳۸۵). گردهمایی‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی از آغاز تا خرداد ۱۳۸۵، فصلنامه کتاب، ۶ (۴)، ۹۸–۱۰۸.

نوذری، سودابه (۱۳۸۷). بررسی گرایش موضوعی مقالات دائره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، فصلنامه کتاب، ۷۴، ۵۳–۶۰.

وزیرپور کشمیری، مهردخت، سه‌دهی، مریم و صابری، محمدکریم (۱۳۸۹). تحلیل محتوای چکیده پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال و علوم و تحقیقات از سال ۱۳۸۶-۱۳۸۰. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۳ (۸۹)، ۱۱۳-۱۲۸.

یوسفی، احمد (۱۳۷۹). مقایسه گرایش موضوعی مقالات کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران و پایگاه اطلاعاتی ایزا در سال‌های ۱۳۷۷-۱۳۷۵. فصلنامه کتاب، ۱۱ (۴)، ۳۶-۶۲.

Abdoulaye, K. (2002). Research trends in library and information science at the International Islamic University Malaysia. Library Review, 51(1), 32-37.

Aharony, N. (2011). Library and information science research areas: A content analysis of articles from the top 10 journals 2007–8. Journal of Librarianship and Information Science, 44(1) 27–35.

Alemna, A. (2001). The periodical literature and information in Africa: 1996-2000. Information Development, 17(4) 257-260.

Aliyu, Y., & Abba, T. (2009). Analytical study of master of library science dissertations at the University of Maiduguri, Nigeria. Library Philosophy & Practice, 11(1), 1-6.

Atkins, S. E. (1988). Subject trends in library and information science research, 1975-1984, Library Trends, 36(4), 633-658.

Buttlar, L. (1991). Analyzing the library periodical literature: Content and authorship. College & Research Libraries, 52(1), 38-53.

Bronestein, J. (2009). Current trends in library and information studies Urricula. Libri, 59(2), 78-87.

Blessinger, K., & Frasier, M. (2007). Analysis of a decade in library: 1994-2004. College and Research Libraries, 68(2): 155-169.

Blessinger, K., & Hrycaj, P. (2010). Highly cited articles in library and information science: Analysis of content and authorship trends, Library & Information Science Research, 32 (2), 156-162.

Cassidy, R. S., Daifeng, L., Terrell G. R., Craig, F., & Ying, D. (2011). The shifting sands of disciplinary development: Lyzing North American library and information science dissertations using latend Dirichlet allocation. Journal of the American Society for Information Science and Technology, 6(1), 185-204.

Chandrashekara, M., & Ramasesh, C. P. (2009). Library and information science research in India. Paper presented at the Asia–Pacific Conference on Library & Information Education & Practice. Retrieved October 23, 2017, from http://a-liep.kc.tsukuba.ac.jp/proceedings/Papers/a65 .pdf

Cona, V. (1999). Bibliometric overview of library and information science research in Spain. Journal of the American Society for Information Science, 50(8), 675-680.

Dong Y. J., & Sung J. K. (2005). Knowledge structure of library and information science in South Korea. Library & Information Science Research, 27, 51–72.

Edewor, N. (2013). An analysis of a nigerian library and information science journal: A bibliometric analysis. Library Philosophy and Practice (e-journal). Retrieved October 23, 2017, from http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1004

Eisenberg, M. B. (1988). Trend and issues in library and information science ERIC D314099.

Eisenberg, M. B., Spitzer, K. L., Kingsley, I., & Darby, C. (1990). Trends and issues in library and information science 1990. ERIC Clearinghouse on Information Resources (ED 335 061).

Fosu, V. K., & Alemna A. A. (2006). An analytical study of master's dissertations on the balme library, University of Ghana, Legon. African Journal of Library, Archives & Information Science, 16(2), 71-78.

Garner, J.; Davidson, K.; Williams, V. K. (2008). Identifying serials trends through twenty years of NASIG conference proceedings: A content analysis, Serials Review, 34(2), 88-103.

Gore, S. A., Nordberg, J., Palmer, L. A., & Piorun, M. E. (2009). Trends in health sciences library and information science research: An analysis of research publications in the Bulletin of the Medical Library Association and Journal of the Medical Library Association from 1991 to 2007. Journal of the Medical Library Association, 97(3), 203-211.

Hangodi, A. (1997). An overview of the theses Prepared between 1987-1996 in Postgraduate Training. Konyvtari Figyelo, 43(1), 43-52.

Huanwen, C. (1996). A bibliometric study of library and information science research in china. Asian Libraries, 5(2), 30-45.

Jarvelin, K., & Vakkari, P. (1990). Content analysis of research articles in library and information science. Library and Information Science Research, 12(4), 395-422.

Jarvelin, K., & Vakkari, P. (1993). The evolution of library and information science 1965-1985: A Content analysis of journal articles. Information Processing & Management, 29(1), 129-144.

Luo, L., & McKinney, M. (2015). JAL in the past decade: A comprehensive analysis of academic library research. The Journal of Academic Librarianship, 41(2), 123-129.

Mittal, R. (2011). Library and information science research trends in India. Annals of Library and Information Studies, 58(4), 319-325.

Mommoh, O. M. (1996). Analysis of post-graduate thesis in Library, Archival and Information. Library Focus, 13(14), 105-115.

Naseer, M. M.; Mahmood, K. (2009). LIS research in Pakistan: an analysis of Pakistan Library & Information Science Journal-PLISJ (1998-2007) [Electronic Version]. Library Philosophy & Practice. Retrieved October 23, 2017, from http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/naseer-mahmood.htm

Kagberg, L. (1996). A Content analysis of library and information science serial literature published in Denmark, 1957-1986. Library and information science research, 18(1), 25-52.

Kumar, S. (1995). Content analysis of journal literature in library and information science from June 1994 June 1995. Master research paper, Kent state university.

Koufogiannakis, D., Slater, L., & Crumley, E. (2004). A content analysis of librarianshi research, Journal of Information Science, 30 (1), 227-239.

Park, J. H., & Song, M. (2013). A study on the research trends in library & information science in Korea using topic modeling. Journal of the Korean Society for Information, 30(1), 16-32.

Rahul S. L. (2013). Content analysis of open access LIS Journal “ALIS” (2002-2011). International Journal of Information Dissemination and Technalogy. Retrieved October 23, 2017, from http://hdl.handle.net/10760/18283

Reshma, R. (2011). Research trends in library and information science in India with a focus on Panjab University, Chandigarh. International Information & Library Review, 43(1), 23-42.

Rochester, M. K.; Vakkari, P. (2003). International library and information science research: A comparison of national trends. IFLA Professional Reports, N. 82. Retrieved October 23, 2017, from www.rin.ac.uk/.../Comparing_National_Trend

Sarah, M.; Pete, D. (2004). Striking a balance: Priorities for research in LIS. Library Review, 53(3), 167-176.

Sivakumaren, K. S., Swaminathan, S., Jeyaprakash, B., & Karthikeyan, G. (2011). Research trends in Library and Information science in Tamil Nadu: A study. International Journal of Current Research, 3(12), 373-376.

Stasa, M., Cassidy R, S., Erjia, Y., & Ying, D. (2011). The cognitive structure of Library and Information Science: Analysis of article title words. Journal of the American Society for Information Science and Technology, 62(1), 1933-1953.

Thavamani, K., & Pushparaj, A. (2013). An analysis of research output of Library and Information Science (LIS) subject in terms of doctoral degrees awarded (PhD) in India during 2007–2011: Special reference to Northeastern Region. Journal of Library & Information Science, 3(1), 77-87.

Tiew, W. S., Abrizah, A., & Kiran, K. (2002). Malaysian Journal of Library & Information Science: A bibliometric study. Malaysian Journal of Library & Information Science, 6(2), 43-56.

Tuomaala, O., Järvelin, K., & Vakkari, P. (2014). Evolution of library and information science, 1965–2005: Content analysis of journal articles. Journal of the Association for Information Science and Technology, 65(7), 1446-1462.

Uzun, A. (2002). Library and information science research in developing countries and Eastern European countries: A brief bibliometric perspective. International Information & Library Review, 34(1), 21-33.

Walia, P., & Kaur, M. (2012). Content analysis of journal literature published from UK and USA. Library Philosophy and Practice (e-journal). Retrieved October 23, 2017, from http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/833

Xiao, X., Zhang, F., & Li, J. (2015). Library and information science research in China: A survey based analysis of 10 LIS educational institutes. The Journal of Academic Librarianship, 41(3), 330–340.

Yontar, A., & Yalvac, M. (2000). Problems of library and information science research in Turkey: A content analysis of journal articles 1952-1994. IFLA Journal, 26, 39-51.

investigation, Yasuhiko, K. (1996). Analysis of the meeting on medical information services report & Igaku-Toshokan. Journal of the Japan Medical Library Association, 43(4), 469-476.

Zins, C. (2007). Knowledge map of information science. Journal of the American Society for Information Science and Technology, 58(4), 526-535.

Zong, Q. J., Shen, H. Z., Yuan, Q. J., Hu, X. W., Hou, Z. P., & Deng, S. G. (2013). Doctoral dissertations of Library and information science in China: A co-word analysis. Scientometrics, 94(2), 781-799.